

# *Idrettsdeltakelse blant unge jenter med innvandrerbakgrunn*

Åse Strandbu

NOVA, Norsk institutt for forskning om opvekst, velferd og aldring

Publicerad på Internet, [www.idrottsforum.org](http://www.idrottsforum.org) 2004-06-20

Copyright © Åse Strandbu 2004. All rights reserved. Except for the quotation of short passages for the purposes of criticism and review, no part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise, without the prior permission of the author.

**G**jennom 1990-tallet har flere offentlig støttede prosjekter i Norge arbeidet for å rekruttere innvandrerbefolkningen til idretten. I presentasjonen av disse prosjektene fremheves ofte idrettens integrasjonspotensiale. Omkvedet er at idretten er internasjonal, og følger regler det ikke er alt for komplisert å sette seg inn i. Og videre at idrettsaktiviteter ikke fordrer høy språklig kompetanse.

Derfor foreslås det at språkbarrierer og kulturforskjeller kan være mer overkommelige på løkka eller i idrettshallen enn i mange andre sammenhenger. Idretten forstås altså som et godt møtested for ungdom med ulik bakgrunn. Og en rekke beskrivelser passer inn i dette bildet. Det store årlige arrangementet "Fargerik fotball" er et eksempel de fleste nordmenn vil tenke på. I en nylig levert doktorgradsavhandling om flerkulturelle ungdomsmiljøer i en av Oslos drabantbyer har Viggo Vestel (2003) noen beskrivelser av relativt nyankomne somaliske gutter. De forteller om hvordan fotball på løkka var en viktig måte å bli kjent med andre og få venner og anseelse. Lista over eksempler på idrettens betydning som en vellykket integrasjonsarena kunne vært lang (jmf. Strandbu 2002). Et påfallende trekk er at det ikke er så mange jenter på lista. Hva er det med idretten og jentene med innvandrerbakgrunn?

Litt statistikk først: En omfattende undersøkelse av tre årganger Osloungdommer ble gjennomført i 1996. Med 12000 ungdommer, høy svarprosent (94,3) og 21 prosent av dem med foreldre født utenfor Norge gir undersøkelsen et godt bilde av forskjeller mellom ungdom med og uten innvandrerbakgrunn. Undersøkelsen viste at ungdom med innvandrerbakgrunn sjeldnere enn norske ungdommer var *med i* et idrettslag. 44 prosent av ungdommene med foreldre født i Norge oppga at de var med i et idrettslag, mot 29 prosent av ungdommene med innvandrerforeldre. Og det er særlig jentene som trekker ned snittet. 9 prosent av jentene med foreldre fra et asiatisk land (hovedvekten er pakistanske), mot 37 prosent av de med norskfødte foreldre oppgir at de er med i et idrettslag (Strandbu og Bjerkeset 1998).

I Osloundersøkelsen er det også spurt etter *aktiviteter* sist uke, deriblant treningsaktiviteter som dans, trening på treningsstudio, trim på egen hand, kampsporttrening og trening i idrettslag. Her er inntrykket mer sammensatt. Med unntak for jenter med bakgrunn fra asiatiske land, oppgir ungdom med innvandrerbakgrunn omtrent like ofte som ungdom med norskfødte foreldre at de har *trent i* idrettslag<sup>2</sup>. I andre fysiske aktiviteter som dans, trening på helsestudio/treningssenter, kampsport eller trimming på egenhånd, har ungdom med innvandrerbakgrunn i mange tilfeller et høyere aktivitetsnivå enn majoritetsungdommene. Hovedinntrykket fra Ungdomsundersøkelsen i Oslo er at selv om ungdommer med innvandrerbakgrunn ikke framstår som mindre fysisk aktive enn ungdommer med norskfødte foreldre. Men færre av dem, og langt færre jenter enn gutter, har tilknytning til den organiserte idretten. Dette er noe som også viser seg i den internasjonale litteraturen på området (De Knop m.fl 1996).

Jentene, særlig de med foreldre fra asiatiske land, er mindre med i idrettslag. Og de er sjeldnere med i organisasjonslivet generelt. Og i Tormod Øias (1998) brede beskrivelse av forskjeller og likheter i fritidsmønstre mellom ungdom med og uten innvandrerbakgrunn (også basert på Osloundersøkelsen 1996) framgår det at jenter med foreldre fra ikke-vestlige land har et mer hjemmebasert fritidsmønster enn andre ungdommer. Spørsmålet er om ikke det er greit? Må alle være med i idrettsaktiviteter? Slike spørsmål åpner for en lang debatt. Et kort svar er at det er ugreit for noen: For det første er det ugreit for offentlige myndigheter og idrettsbevegelsen: Idrett for alle har vært en viktig målsetting med norsk idrettspolitik (Tønneson 1987, St.meld. nr 14 1999-2000, St.meld. nr 41 1991-92). For det andre er det ugreit for de som er opptatt av idrettslagene som arnested for sosial integrasjon: Idrettslagene har som del av sivilsamfunnet sosial integrasjon som en av sine viktigste legitimeringsgrunner (Lorentzen 2001: 26, Seippel 2002). Tanken er at deltakelse i et idrettslag gir lokal tilhørighet, og kan gi trening i demokratisk medbestemmelse og være en innfallsport til større samfunnsmessig engasjement og forankring. Og deltakelsen kan føre til opprettelse av kontakter med folk en er forskjellig fra. Dette tenkes som særlig viktig i demokratier. Disse diskusjonene er langt eldre enn diskusjonene knyttet til innvandrerbefolkningen – men har også relevans her. For det tredje er det ugreit for jenter som ønsker å drive mer med idrett. Flere studier tyder på at ønsket om å være med er større enn deltakelsen. (Strandbu 1995, de Knop m. fl 1996)

## Mitt prosjekt

Det var med dette som bakgrunn at jeg ville studere motivasjoner og begrensinger for idrettsdeltakelse og fysisk aktivitet blant unge jenter. Jeg hadde også en ide om at idrettsaktiviteter egnet seg som tema for å studere mer kroppsliggjorte sider ved identiteter (Strandbu 2004).

Jeg valgte to nokså forskjellige arenaer for deltakende observasjon og rekruttering av informanter til intervjuer. Den første er en aerobic trening på Oslos østkant. Deltakerne er innvandrerkvinner og jenter med innvandrerforeldre, og treningen er tilrettelagt for muslimske kvinner som ønsker å trene i rene kvinnegrupper. Det andre er et basketballag på

Oslos østkant der jenter med bakgrunn fra mange land, inkludert Norge deltar. Jeg har intervjuet deltakere, og selv vært med i aerobicgruppa og vært på sidelinja på mange basketball treninger.

Videre vil jeg anlegge en svært praktisk tilnærming, med vekt på det de unge jentene på de to stedene sier om hva som må ligge til grunn for at de deltar – og litt om begrensninger de har møtt, og som de mener andre jenter med innvandrerbakgrunn møter. Først litt mer om de to stedene.

### **Aerobic for innvandrerkvinner**

I løpet av de siste ti årene har det dukket opp flere treningstilbud for innvandrerkvinner i Oslo. Treningene er arrangert av idrettslag, frivillige organisasjoner, kirker og moskeer. Noen muslimske kvinner har også laget sitt eget treningssenter. Treningen jeg har vært med på er i regi av et idrettslag, men deltakelse krever ikke medlemskap i klubben.

To ganger i uka treffes 20 til 50 kvinner med bakgrunn fra mange land for å trene aerobic sammen. Ganske mange av dem er unge jenter mellom femten og tyve år. Hovedtyngden er voksne kvinner i 30-40 årene. I noen tilfeller er døtre og mødre til stede på samme tid. Det er stor variasjon i klassebakgrunn, opprinnelsesland (bla Marokko, Tyrkia, Pakistan, Algeri) og treningserfaring. Det de med noen få unntak har felles, er at de er muslimer. Jeg deltok i halvannet år fra våren 2001.

To kvinner, begge med innvandrerbakgrunn og lang erfaring som aerobicinstruktører veksler på å instruere. Treningen er som en annen aerobic time – med gange, marsjering, enkle dansetrinn, styrketrening – i kontinuerlig bevegelse. Mot slutten dansa vi en form for arabisk dans.

En av de første gangene jeg deltok på treningen tøyde jeg ut sammen med ei dame, og fortalte samtidig om prosjektet mitt. Hun sa at det var et enkelt svar på hvorfor så få jenter med muslimsk bakgrunn var med i idrettslag: Muslimske jenter kan ikke trene sammen med gutter eller når gutter eller menn kan se dem. Selv hadde hun spilt håndball hjemme i det nord-afrikanske landet hun kom fra og mente at det ikke var forskjeller i interesse for idrett. Det er ordningene rundt treningen som er ulike.

Det hun forteller om er segregasjonsidealet som er sentralt i muslimske regler. Segregasjon er ofte begrunnet med henvisning til sømmelighet [anstændighet] – og idrett kommer inn i bildet her ved at idrettsaktiviteter vurderes å være potensielt seksuelt opphissende (jmf Walseth og Fasting 2003). Dette praktiseres forskjellig. På aerobicgruppa var fravær av menns blick et ufravikelig prinsipp. Tøystykker ble hengt opp foran vinduer før trening, og det var viktig for mange av deltakerne at treningen forgikk i sømmelig former. Andre valgte denne treningsformen framfor de store kommersielle kjedene mer av trivselsmessige og sosiale grunner.

### **Basketballaget i den flerkulturelle klubben**

Basketballklubben holder til i et område av Oslo med høy andel innvandrere fra mange land. Dette avspeiles også i klubbens sammensetning. Informantene er hentet fra to lag. Det ene består av spillere som er 16-17 år gamle, det andre av jenter rundt 20. Om lag halvparten av jentene på de to lagene har innvandrerforeldre.

De spiller kamper i helgene i vintersesongen, og har faste treninger to ganger i uka. Spill og tekniske øvelser dominerer treninga. De yngste jentene bor alle i nærheten av hallen der de trener. Og mange av dem har sine næreste venner på laget. De bruker mye av fritiden sin i og rundt hallen.

Spillernes etniske bakgrunn er ikke noe jentene snakker om ofte. Jentene med innvandrereforeldre på laget oppfatter seg som nokså moderne eller liberale ("norsk" er termen som brukes for å uttrykke dette). Fire av dem er muslimer, tre har annen religiøs tilhørighet. Ingen av jentene på laget bruker hijab. Selv om hovedinntrykket er at foreldres opprinnelsesland ikke er framtrедende er det noen kulturforskjeller som er relevante. De muslimske jentene faster når det er ramadan, og er noe oftere borte fra treningen når de faster. Men som oftest rekker de å spise før trening, og de får da litt særbehandling på treningen, blir ikke presset så hardt. Før kamper i helgene, som ofte spilles på formiddagen, spiser de litt - "for vi må jo spise for å kunne spille kamp" (Nefise). En kveld laget var invitert hjem til en tidligere trener hadde tre av de ikke-muslimske jentene fastet sammen med de tre muslimske jentene. Dette gjorde de "for å se hvordan det var". De opplever det som positivt at de "lærer om andre kulturer", men samtidig er det ikke kulturforskjeller framtrедende i det daglige. Inntrykket fra jentelaget er at de er nokså sammensveiset og at relasjoner går på tvers av etnisk opprinnelse og er mer basert på interesser og hvem man har gått på skole sammen med. De oppfatter seg selv som et flerkulturelt lag - og det er de stolte av.

### **Forskjellige arenaer – forskjellige jenter?**

Arenaene er like på noen punkter og forskjellige på andre. Fysisk aktivitet er fokus, og de fleste deltakerne opplever aktiviteten som en viktig sosial arena for dem. Å være med på basketballtreninga er mer forpliktende. For at treningen skal fungere må mange nok møte opp. På aerobicgruppen kan en komme og gå som en vil, uten at treningen ødelegges for de andre av den grunn.

Med et slikt utvalg har jeg fått svært forskjellige jenter i tale. De to viktigste dimensjonene forskjellene går langs er for det første hvilke former for trening og fysisk utfoldelse en liker å drive med, og det andre er praktisering av islam.

De fleste av basketballjentene forteller om en barndom med mye ballspill og annen fysisk lek. Alle basketballjentene karakteriserer seg som svært aktive jenter – de har alle likt gym godt – og vært flinke i gym. Aerobicjentene er mer varierte her. Noen har vært ivrige i gata som barn, andre oppfatter seg som mer passive, og velger å trene først og fremst av helsemessige grunner og fordi de vil slanke seg.

Hvor strengt en praktiserer islam er en annen seleksjonsmekanisme. Selv om det er variasjon i praktisering av islam blant de unge jentene som deltar på aerobic for innvandrerkvinner, er hovedvekten nokså strengt praktiserende. Mange av de unge jentene som trener her bruker hijab, faster, og sier at islam betyr mye for dem – og har så vidt jeg kan forstå også mye kunnskap om islam. De har valgt en treningsform som er i overensstemmelse med en relativt streng tolkning av muslimske regler.

Selv om det kan være gutter i hallen er basketball treningen like fullt bare med jenter – den er kjønnssegregert slik nesten all idrett er i Norge, men med andre begrunnelser.

Forskjeller i menns og kvinners fysiske kapasitet er den viktigste begrunnelsen.

Kjønnssegregering skal sikre konkurranse på like fot. Men det potensielt usømmelige ved kjønnsblandet trening har også vært diskutert tidligere (Augestad 2003).

På basketballaget finnes også jenter som er praktiserende muslimer, men på andre måter enn jentene på aerobic-treningen. De faster, men ber ikke så ofte, bruker heller ikke hijab og kan trene med gutter på sidelinjen. De trener i idrettslag og utøver idrett i shorts. Men de praktiserer som sagt på noen områder. Tre venninner med foreldre fra Tyrkia og Marokko forklarte at de fastet, men bønner var vanskeligere å overholde

Zeinap: Det er så stress å be liksom, det er så mye å holde og ...

Nefise: Jeg tror ikke noen av oss ber fem ganger ...

Zeinap: Det er ikke alle som greier det, for det er faste tider, og den tiden må du ha bedd, og det er ikke så lett.

I: Men kan man ikke samle opp også?

Salma: Jo, det kan man også ...

Zeinap: Men, det er ikke bra egentlig å samle opp, de sier at ...

Nefise: Hvis du *må* samle opp, så ...

Zeinap: ... så vi venter til vi blir litt eldre.

Utdraget fra intervjuet er nokså typisk for disse muslimske jentene på basketballaget. De har en nokså pragmatisk holdning til sin religionsutøvelse, men langt fra noen likegyldig holdning. I gruppeintervjuer har flere av jentene blitt overrasket over hvor viktig religionen er i livet til venninner. Religiøs tilhørighet underkommuniseres nok ute blant venner – i alle fall blant venner som ikke er muslimer. Fra den tidlige norske ungdomsforskningen finnes en interessant parallell. Ragnar Rommetveit (1955) fant i en studie av sosiale normer og religiøsitet blant 14-15-åringer fra Vestlandet det han kalte et *fiktivt sosialt press*. De fleste ungdommene oppfattet de fleste andre som langt mer religiøse enn dem selv. Det samme ser ut til å gjelde blant jentene jeg har intervjuet - bare med motsatt fortegn. De tror at de andre er mindre opptatt av sin religiøse tilhørighet.

## Oppsummering – kritiske punkter

Et av temaene i intervjuene var den relativt lave andelen jenter med innvandrerbakgrunn som deltar i idrettslag – og deres syn på hva som burde gjøres med det, og forklaringer på dette. De fleste begrensingene for idrettsdeltakelse de trakk fram gjelder for ungdom generelt, som at skolearbeid tar mye tid, mange venner en skal holde kontakt med. Begge disse forhold gjør at det er vanskelig å forplikte seg til å møte til trening flere ganger i uka. Men noen handlet om forhold som i særlig grad gjelder for noen jenter med innvandrerbakgrunn.

Jentene fra aerobicgruppa betonte behovet for steder der de kan trene kjønnssegregert. Jentene føler seg mer bekvem med å trene i kjønnssegregerte grupper. Noen kunne absolutt ikke tenke seg å trene i sammenhenger der de kan sees av menn. I Oslo finnes i dag

flere slike tilbud og de er en forutsetning for at strengt praktiserende muslimske kvinner skal kunne trene. I tillegg foretrekkes disse tilbudene av andre som ikke er så strengt praktiserende fordi de er lavterskeltilbud, sosiale møtesteder og langt rimeligere enn liknende treninger på kommersielle institutter. Hvor langt idrettslag skal strekke seg for å tilrettelegge spesielt for enkeltgrupper er et åpent spørsmål. Noen klubber i Oslo har forsøkt å tilby treninger kun for jenter, med forsikringer om at menn ikke har adgang. Walseth (2004) beskriver et basketballag knyttet til en moske i Oslo som ønsket å spille kamper mot andre jenter i kjønnssegregerte omgivelser. Walseth beskriver også vanskelighetene som knytter seg til å etterkomme slike ønsker. Hva gjør en med mannlige trenere på det andre laget, fedre som vil se døtrene spille osv? Dette er kanskje et eksempel på at det ville være for krevende å legge til rette for at dette laget skulle kunne spille i en ordinær serie. Andre tilpasninger, eller rettere; avståelser fra å legge hinder i veien er enklere å få til. At en trettenårig jente ble nektet å spille en handballkamp iført hijab og ble sittende gråtende på sidelinjen vakte oppmerksomhet i norsk presse (Aftenposten 3.nov.03) Jenta hadde spilt handballkamper i to år med skaut før en dommer slo fast at hodeplagget var i konflikt med regler, og at hun ikke fikk spille hvis hun ikke ville ta det av. Håndballforbundet var taus om saken i ettertid. Derimot var nok denne hendelsen en bakgrunn for at Norges fotballforbund senere sendte ut en pressemelding om at hijab skal kunne brukes både i fotballkamper og treninger.

Påkledning har også med bluferdighet [blygsel] å gjøre. Et forhold flere av jentene var innom er at trenere og andre voksne burde være oppmerksom på at noen jenter med innvandrerbakgrunn kan ha andre bluferdighetsgrenser enn jenter i majoritetsbefolkningen (selv om det også blant dem selvsagt er store variasjoner i så måte). Flere av jentene i basketballaget fortalte at de hadde spilt i lange bukser før de senere begynte med shorts.

Et annet forhold som kan ha betydning for deltakelse i en lagidrett er at mange av jenter med innvandrerbakgrunn har strengere regler i forhold til overnatting borte enn jenter fra majoritetsbefolkningen. I basketballklubben hadde det vært noen problemer med jenter som hadde sagt de skulle være med på tur og som ikke møtte opp – angivelig fordi de ikke fikk lov. I dag er dette ikke noe problem. En av jentene sa at hun tidligere ikke hadde fått lov å være med, men at dette var greiere nå. Hun sa også at hun hadde forklart hvorfor hun ikke kunne være med og hadde blitt møtt med forståelse fra de andre på laget. Åpenhet rundt dette, og en signalisering fra ledere av at det ikke var en selvfølge at alle fikk lov hjemme ble presentert som et poeng.

Et vanskelig punkt er at det kan være noen kulturforskjeller når det gjelder hva som er gangbar femininitet. Det har vært dramatiske forskyvninger i majoritetsbefolkningen når det gjelder hva kvinner kan drive med av idrettsaktiviteter. Fotball er nå den største idretten blant jenter i Norge. Selv om alle jentene på basketballaget mente det ikke var noe i veien for at jenter skulle spille fotball var de oppmerksom på at fotball har noen maskuline konnotasjoner. Og jentene med innvandrerbakgrunn på laget mente at det nok hadde blitt sett på som litt rart blant familiemedlemmer om de hadde vært fotballspillere. Basketball var litt enklere i så måte. En svensk studie har vist at basketball er den idretten som tiltrekker seg flest jenter med innvandrerbakgrunn. Dette behøver ikke bare å ha med kjønnsidentitet å gjøre, men også med den imagen basketball prøver å bygge opp som en

flerkulturell idrett. Det norske basketballforbundets hjemmesider er interessante på dette punktet (se <http://www.bl.no/t2.asp?p=36495>, lest 16.12.03).

Samtaler med trenere og idrettsledere i forbindelse med en tidligere artikkel fra arbeidet (Strandbu 2002) gir noen tilleggsmomenter som kan ha betydning både for gutter og jenters idrettsdeltakelse. Dårlig økonomi i familien og manglende tradisjon for å prioritere barnas fritidsaktiviteter er et poeng. Manglende tradisjon fra foreldrenes opphavsland for organiserte idrettsaktiviteter var et annet poeng som ble trukket fram av ledere. Betydning av familie og nettverk er nok stor. I en undersøkelse av medlemmer i norske idrettslag (over 12 år) oppga sju av ti at de hadde kommet i kontakt med idrettslaget gjennom nettverk, venner eller familie (Seippel 2001). Direkte diskriminering og rasisme var det ingen av jentene som nevnte som et problem i idrettssammenheng, og idrettslederne mente heller ikke at dette var et stort problem. Dette betyr ikke at diskriminering og rasisme ikke finnes. Ulike former for avvisning er et større tema som bør studeres nærmere i senere arbeider.

## Noter

- 1 Flere enn de som er *med i* et idrettslag har oppgitt at de har *trent i* et idrettslag. Når ungdom oppgir at de har trent i et idrettslag er nok dette dels aktiviteter i regi av idrettslag som ikke krever medlemskap, dels mer eller mindre faste treninger i regi av noen (fritidsklubb, skole eller lignende) de unge de oppfatter som et lag (Strandbu og Bjerkeset 1998:42).
- 2 55 prosent av guttene med foreldre født i Norge har trent i idrettslag sist uke. Tilsvarende prosentandel for gutter med foreldre født utenfor Norge er (etter foreldrenes fødeland) 48 (vestlige land), 67 (øst-europa) 83 (afrikanske land), 62 (asiatiske land) og 68 (søramerikanske land). For jentene er prosentandelen som har trent i idrettslag etter foreldrenes fødested; 43 (Norge), 38 (vestlige land), 43 (øst-europa), 46 (afrikanske land), 33 (asiatiske land) og 35 (søramerikanske land). (Strandbu og Bjerkeset 1998:41).

## Litteraturliste

- Augestad, Pål (2003): *Skoleringen av kroppen. Om kroppsøvingsfagets begreper og teknologier fra 1880 til 1960*. Doktorgradsavhandling (ikke levert) Høgskolen i Telemark.
- De Knop, Paul, Linda Van Puymbroeck, Marc Theeboom, og Eric Van Engeland (1995b): Organized sport and young immigrants: The possibility of integration. I *Sport in space and time*. Contributions to the 11<sup>th</sup> International Seminar for Sociology of Sport. Vienna: Vienna University Press.
- De Knop, Paul, Marc Theeboom, Eric Van Engeland, og Linda Van Puymbroeck (1995a): Sport and ethnic minority youth, *Journal of Comparative Physical Education and Sport*, (17), 1:12-23.

- De Knop, Paul, Marc Theeboom, Helena Wittcock og Kristine De Martelaer (1996): Implications of islam on muslim girl's sport participation in Western Europe. Literature review and policy recommendations for sport promotion, *Sport, Education and Society*, (1), 2:147-164.
- Elling, Agnes, Paul De Knop og Annelies Knoppers (2001): The integrating and differentiating significance of sport. I J. Steenbergen, P. De Knop, A.H.F. Elling (eds.) *Values and norms in sport. Critical reflections on the position and meanings of sport in society*. Oxford: Meyer & Meyer Sport.
- Lorentzen, Håkon (2001): Frivillighet i forandring. Om forholdet mellom sivile fellesskap og moderniteten, i Henriksen, Lars Skov og Bjarne Ibsen (red): *Frivillighedens udfordringer – nordisk forskning om frivilligt arbejde og frivillige organisationer*. Odense Universitetsforlag.
- Prieur, A. (2004). Balanskunstnere : betydningen av innvandrerbakgrunn i Norge. Oslo, Pax.
- Seippel, Ørnulf (2001): *Sport, community structures and social integration: The case of Norwegian Sport Organisations*. Paper. Oslo: Institutt for samfunnsforskning.
- Seippel, Ørnulf (2002): *Idrett og sosial integrasjon*. Rapport. Oslo: Institutt for samfunnsforskning.
- St. meld. no 17 (1996-97): *Om innvandring og det flerkulturelle Norge*. Kommunal og arbeidsdepartementet.
- St.meld. nr 14 (1999-2000): *Idrettslivet i endring. Om statens forhold til idrett og fysisk aktivitet*. Kulturdepartementet
- St.meld. nr 41 (1991-92): *Om idretten. Folkebevegelse og folkeforlystelse*. Kulturdepartementet
- Strandbu, Åse & Bjerkeset, Sverre (1998): *Ungdom og idrett i et flerkulturelt samfunn. Litteraturoversikt og innledende analyser av Osloundoms idrettsaktiviteter*. Novas skriftserie 6/98. Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring.
- Strandbu, Åse (1995): *Ungdoms fritidsbruk. En undersøkelse fra Bjerke bydel*. Oslo: Norges forskningsråds program for ungdomsforskning.
- Strandbu, Åse (2002): Idrettens betydning som flerkulturell integrasjonsarena. I Seippel, Ørnulf (red.): *Idrettens bevegelser. Sosiologiske studier av idrett i et moderne samfunn*. s. 123-153. Oslo: Novus forlag.
- Strandbu, Åse (2004). To jenters fortellinger om trening, og problemer med noen rådende syn på kjønnsidentitet. I Ø. Fuglerud (red.): Andre bilder av "de andre": transnasjonale liv i Norge. Oslo, Pax.
- Thorsen, Kari Trædal og Rugkåsa, Marianne (1999): *Spør oss! En systematisering av islamsk kvinnegruppe i Norge og deres løsningsorienterte metoder i arbeid blant muslimske jenter og kvinner*. Oslo: Doxa Antropologisk byrå. Doxarapport 1/99.
- Tønneson, Stein (1987): *Norsk idretts historie. Folkehelse, trim, stjerner 1939- 1986*. Oslo: Aschehoug.
- Vestel, Viggo (2003): A community of differences – hybridization, popular culture and the making of social relations among multicultural Youngsters in "Rudenga", East side

Oslo. Doctoral dissertation. Institute of social anthropology. University of Oslo. [levert, men ikke bedømt]

Walseth, Kristin (2004) En problematisering av idretten som arena for integrasjon av etniske minoriteter. [www.idrottsforum.org](http://www.idrottsforum.org) 2004-01-27

Walseth, Kristin og Fasting, Kari (2003): Islam's view on physical activity and sport- Egyptian women interpreting Islam. *International Review for the Sociology of Sport* 38(1).

Øia, Tormod (1998): *Generasjonskløften som ble borte*. Oslo: Cappelen Akademisk forlag.